

Ekklesia Breda 6 september 2020

Openingsviering van het seizoen – gelezen: Psalm 104-vrij

Toespraak Franck Ploum

1.

“Het is beter om niet in God te geloven, dan te geloven in een God die mensen kleinhoudt of zelfs onderdrukt met de belofte van een betere wereld of hiernamaals dat zal komen.”

Uitspraak van een van de grootste theologen van de afgelopen eeuw: Edward Schillebeeckx.

De vraag naar God is zo oud als de mensheid. Aanvankelijk nog als verklaring van wat de mens zelf niet kon verklaren: donder en bliksem, dag en nacht, natuurgeweld, ze werden toegeschreven aan de goden. Hun daden waren willekeur waarvan de mens een speelbal was. Die goden moesten ook tevreden worden gesteld met offers, aandacht, aanbidding en meer. En als je geluk had dan waren de goden je goedgezind en ontving je voorspoed. Goden van willekeur en de mens als speelbal.

En velen van ons kennen de God van ‘stil maar wacht maar, alles wordt nieuw’. Zelfs ik heb het nog gezongen bij mijn eerste communie. De God waar Schillebeeckx over spreekt, die God van het dubbeltje dat nooit een kwartje wordt en het in standhouden van de bestaande verhoudingen tussen arm en rijk, baas en knecht, met beroep op ‘de armen zullen er altijd zijn’ maar straks, later, zullen ze in het Paradijs aanzitten.

2.

Het bijbels verhaal plaatst tegenover dat veelgodendom, en tegenover die God van ‘stil maar wacht maar’, de Ene, de betrouwbare, niet een God van willekeur. Een God met vele namen en gestalten, maar consistent in handelen: bevrijdend, rechtvaardig, lankmoedig en trouw. Maar bestaat die God, in de zin zoals een mens, een plant, een dier, een huis bestaat? In de bijbel vertellen mensen over hun ervaringen, hun innerlijke strijd, of hun vriendschap met God. En wie die ervaringen kan delen zal de vraag positief beantwoorden. Maar wie afstand, weerstand, onoverbrugbaarheid ervaart tussen zichzelf en wat anderen god noemen die komt waarschijnlijk tot een andere conclusie.

Hoewel beelden en eigenschappen verbonden met het woord god – zeker wanneer deze afkomstig zijn vanuit instituties – steeds meer verwarring oproepen, lijkt de wens, de hoop, het verlangen naar het bestaan van god onuitroeibaar. Mensen van de 21e eeuw die wij zijn, hebben - wanneer het over god gaat - nog maar weinig ruimte voor onomstotelijk zeker weten, of de rotsvaste almacht, maar tegelijkertijd willen we ook de zoektocht en het geloof niet opgeven.

Een zoektocht. Als je psalm 104, zowel in zijn oorsprong, als in zijn hertaling van Huub Oosterhuis leest dan kun je niet anders dan concluderen dat niet alleen de vraag naar God, maar ook die zoektocht van alle eeuwen en generaties is. De psalmist neemt ons mee in de poëtische verdichting van geloof en twijfel, verbazing en verwondering, en al vragen stellend komen er – zo lijkt – antwoorden bovendrijven. Niet alleen wij, ook de psalmist is in de zoektocht eerder op zoek naar beleving of ervaringen dan naar kennis.

Hoe manifesteert God zich in ons leven? Wie of wat is fundament van wat ik om me heen zie en fundament van mijn eigen bestaan? Wie of wat draagt mij en al wat leeft en is? Deze en nog veel meer vragen blijven met ons meegaan, zoals ze ook meelingen met de generaties voor ons. En in die zoektocht zijn minder en minder de dichtgetimmerde antwoorden van instituties of theologie van belang. We hoeven geen groot theologisch concept, geen meta-verhaal. We zoeken naar God verbonden met wat we als mens op microniveau ervaren of meemaken. De god wiens *‘adem ademt in mensen’* (Psalm 104 vrij).

3.

Levensvragen, levenservaring, het leven zelf maakt het onmogelijk om het beeld van de rotsvaste Almacht overeind te houden. We hebben de vastomlijnde kaders dan ook opengebrouwen en rotsvast geloof in goddelijke almacht of alwetendheid, of alomtegenwoordigheid, heeft plaatsgemaakt voor stamelende woorden als liefde, licht, kracht, bron, alles in allen. Psalm 104 laat ns weten dat dit niets nieuws is, veel van de woorden die verbonden worden met God hebben oude, vaak zelfs Bijbelse, wortels. In het bijbels verhaal vinden we vele namen voor God, van tastbaar tot abstract: bron, licht, adem, vuur, moeder, vader, onnoembare, allerhoogste,

ene, vriend, bron. In de bijbel zelf ligt de openheid voor alle beelden en benamingen die mensen vanuit hun eigen ervaring aan god willen toekennen.

Maar datzelfde geldt niet voor de eigenschappen van God, daarin is het bijbelse verhaal consistent. Het gaat steeds weer om de God die zich laat kennen als 'Ik Ben'. Ik ben de Ene, Ik ben die komt bevrijden, Ik ben die opkomt voor de zwaksten, aan de kant staat van de slachtoffers van welk regime of welk ideaal dan ook. De God die ons vraagt solidair te zijn, lief te hebben en in ons streven naar een ideale en gezonde samenleving oog en oor, aandacht en ruimte te hebben voor wie dreigen buiten de boot te vallen. *'Wie gaat het aanschijn van de aarde vernieuwen? Jij die ik vreemdeling en vriend noem? Ja jij, met mij samen'* (Psalm 104 vrij).

Namen voor God, die voortkomen uit onze eigen ervaringen van Gods aanwezigheid of juist Gods afwezigheid in ons leven zijn er voldoende, maar wie of wat die God is, daarin is het verhaal helder.

We hebben behoefte aan woorden, beelden, symbolen die verbeelden wat onuitspreekbaar is: het bestaan van God. Soms, in tijden van nood, worden onuitroeibare beelden geactiveerd, maar veel vaker zijn we op zoek naar de juiste woorden. Los van alle beelden, woorden en symbolen, is het van belang dat je met elkaar afsprekt wat het uitgangspunt van denken is. Binnen de context van deze Ekklesia is dat de afdalende god van de bijbel, die komt bevrijden, die geen zoete broodjes bakt voor ooit en later, maar kracht tot liefde in mensen is en die alles is wat in onze wereld niet met het beeld van god en macht en kracht verbonden wordt. Die bedoelen we wanneer we hier in deze ekklesia 'god' zeggen.

4.

Niemand heeft die afdalende God ooit gezien, in onze christelijke traditie is er iemand geweest die ons God heeft doen kennen: Jezus van Nazareth, vanaf zijn dertigste verstond hij de Stem van de bevrijdende God en hij ging, en hij keerde niet halverwege om, maar ging ten einde toe. 'Heb je naaste liefde die een mens is als jij', 'vrouw je vertrouwen is je redding', 'zalig de zachtmoedigen', 'wat je doet voor de minsten, doe je voor mij', In die woorden kunnen we herkennen: bevrijding, de ruimte van leven waarin die afdalende God beschreven en beleefd wordt.

Zijn solidariteit, zijn liefde voor God en mens, vieren we in deze ekklesia keer op keer in dat teken van brood en wijn. Visioen tot ritueel gelouterd. Liefdesmaal, maaltijd van solidariteit, eucharistie – dankzegging en maaltijd ter gedachtenis aan deze ene mens. En dat wij in dit breken en delen zelf worden wat hij was. Een ritueel dat ons *wakker houdt en ons nooit meer doet vergeten* (psalm 104 vrij).

Daarmee zijn we bij een fundamenteel uitgangspunt gekomen van deze Ekklesia, namelijk dat ze geworteld is in het bijbels verhaal van Mozes en profeten tot Jezus Messias, en ze vasthoudt aan dat hele verhaal als laatste morele, ethische ijkpunt voor het leven van ieder persoonlijk en de verzamelde gemeenschap als geheel.

Geen instituut met antwoorden en theologische kaders, eerder een plek van inspiratie waar we elkaar bemoedigen in ons zoeken en vinden en loslaten. Geen nieuwe kerk voor de eeuwigheid. Het heeft de kenmerken van tijdelijkheid: we laten ons vergaderen, stemmen onze levens af op het gedeelde ijkpunt, hebben oprechte belangstelling voor elkaar en gaan weer uiteen. En waar nodig, daar zijn we elkaar tussendoor tot steun.

Een ekklesia: verzamelde gemeenschap, dat is wat we proberen te zijn. De vorm is van tijdelijke aard. Zolang er mensen zijn die zich laten verzamelen zal ze bestaan als hulpmiddel van samenkomst. Als plek van inspiratie en als bron van leven tegen de feiten in.

Misschien kunnen we deze zaken over God en Maaltijd en Ekklesia met elkaar afspreken. Laten we zeggen voor dit nieuwe seizoen. En dan opnieuw afspraken maken. Want ook voor ons geldt: we moeten open blijven, onderzoekend en nieuwsgierig, ook wij moeten zorgen dat we niet verstenen en dogmatiseren, de geest moet in en door ons kunnen blijven waaien en die Ene moet in ons kunnen ademen. Zodat we gaande blijven, op de weg van die ene mens, in het voetspoor van God bevrijder.

Zeg amen – dat het zo moge zijn.